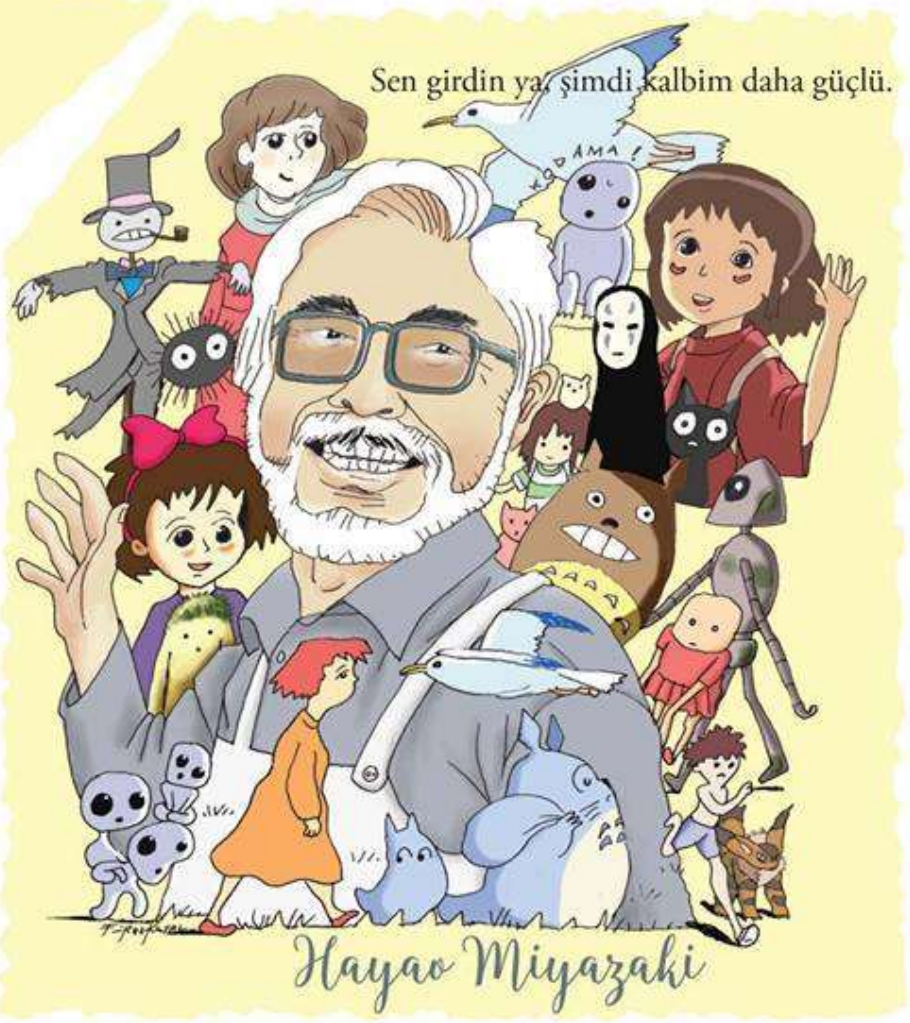
LACİVERT

Yıl: 12 Sayı: 71 Öykü ve Şiir Dergisi
ISSN: 1305-3671

SÖYLEŞİ / "**Zerrin Taşpınar**"
"**Senem Dere**"

Hüseyin Atabaş • Osman Cemal Kaygılı • Ahmet Şerif • E. Lâle Demirtürk

DOSYA / "**Hayao Miyazaki**"

Burcu Kartal • Merve Çay • M. Korkut Öztekin • Tuğba Gayret • İlçen Kurban
Nefise Abalı • Ümit Kireççi • Nazik Çelik

Eylül-Ekim 2016 www.lacivertdergisi.com Ederi: 8 TL

TEKNOLOJİNİN SUNDUĞU UMUT VE UMUTSUZLUK İKİLEMİNDE HAYAO MİYAZAKİ FİLMLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Tuğba GAYRET[1]

İnsanlık tarihi boyunca umut, farklı dinlerde, mitolojide, felsefede en fazla üzerinde durulan, konuşulan, yazılan kavramlardan biri olmuştur. Hepimiz insan olarak kendimizi çaresiz hissettiğimiz dönemler yaşarız. Umut bu dönemlerde bize yeniden başlama, hayatı yeniden anlam bularak devam ettirme için yol açar. Umut konusunda çok sayıda filozof ve araştırmacı tarih boyunca bazı tespitlerde bulunmuştur. Umudu tanımlarken ortaya çıkan fikir; gelecekte iyi şeylerin olmasına inanma duygusu ya da düşüncesi olarak özetlenebilir. Filozof Gabriel Marcel, umudun insanın varoluş duygusunu oluşturduğundan bahsederken kişinin yabancılaşmasını ve kendini gerçekleştirme amacına yönelik kararlılığına da yol açtığını vurgulamıştır. Kant ve Hume gibi filozoflar ise umudu aslında insanın varoluşundan süregelen bir duygu olarak ele almışlardır. Umudumuzu yüksek tutmak çocukluk yaşantılarımız ile doğrudan ilintilidir. Geçmişimizde işlerin yolunda gitmiş olması ya da olmaması geleceğe dair besleyeceğimiz umudumuzu da pozitif ya da negatif anlamda etkileyecektir. Yine de hayatta var olmamızın tek yolu umudumuzu canlı tutmaktan geçer. Hayao Miyazaki de umudun insan yaşamının temel unsuru olduğunun farkına varmış olacak ki filmlerinde umudu tasarladığı ve yerleştirdiği farklı animasyon karakterlerinin kişiliklerine bölmüştür.

Hayao Miyazaki tarafından yönetilen ve son 5 yıla damgasını vuran pek çok film klasikleşmiş durumda olmasının yanı sıra halen sunduğu duygu yoğunluklarıyla diğer animasyon ekollerinden kendilerini farklılaştırmır. Yaratım süreçlerinin haricinde filmlerin odaklandığı insani duygular kuşkusuz ki filmlerin kültleşmesinde en önemli etken olarak incelenmesi gereken bir konudur. Bu filmler destansı bir anlatımı gizli bir samimiyet ile birleştirerek harmanlamıştır. Klasik manada yaratılan animasyon teknikleri yaratılan eşsiz karakterler ve hikayeler ile çocukların kafasında yarattığı farklı olguları da görsel manada onlar ile tanıştırmaktadır.

"Yürüyen Şato", "Ruhların Kaçışı", "Gökteki Kale" ve "Rüzgarın Yükselişi" gibi filmlerde hayal gücünün enginliği ile seyirciyi etkisinde bırakan Miyazaki, tek tanrılı inanç kültürünün de kendisine sağladığı yaratıcılık etkisi ile bir sonraki sahneyi dahi tahmin edemeyeceğimiz bir hareketli bir film kurgusuna bizi sürekler. Tüm bu hareketliliğin arkasında aslında sahnelerin hızı değildir bizi olacaklara karşı umutlandıran merak ettiren. Filmlerdeki umut, ortak ve ilgi çekici baş unsur olarak karakterlerin tasarımında gizlidir. Karakterler "masumiyet" ile örülmüş ve doğal bir oyunculuk sunacak şekilde tasarlanmıştır. Tasarlanan karakterler onlara uygun renk temaları ile tasarlanan doğa arka planları ile bütünleşerek seyirci adına daha da fazla ilgi çekici olur. Miyazaki filmlerinin yarattığı atmosferlerde kullanılan renk paletleri dahi filmlerin

[1] Ankara Üniversitesi DTCF Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, tubicim@gmail.com

temalarını destekler niteliktedir. Bu hassas ayrımlar kuşkusuz ki çocukların ve ergenlerin psikolojisinde yadsınamayacak bir öneme sahiptir[2].

http://bigumigu.com/haber/miyazaki-filmlerinden-esinlenilmis-renk-paletleri/

İllüstratör Hyo Taek Kim tarafından Miyazaki filmlerinin minimal olarak hazırlanmış renk paletleri

"Ponyo" ve "Totoro" filmi renk paleti örnekleri

"Japonya'nın Walt Disney'i" olarak adlandırılan ve bu adlandırmadan hoşlanmayan sanatçı henüz mesleğinin ilk yıllarında bu tanımlamaya dair bazı esinlenmeler yaşadığını da kabul etmiştir. Disney filmlerini hikaye anlatımındaki sorunlar sebebiyle sevmediğini her fırsatta belirten Mizayaki, "Silly Symphonies" (Aptal Semfoniler) gibi Disney'e dair ilk eserler ile de üretim sürecinin ilk dönemlerinde etkileşim yaşadığını belirtmiştir. Miyazaki animatör olarak çalışmaya başladığı ilk yıllarda orjinalliğini koruyan işler yapmaya karar vererek bu kararı konusunda sağlam adımlar atmıştır. Disney tarzı karakter tasarımlarının yuvarlak ve tombul hatları korunaklı bulmasının yanında parlak temel renklerden de vazgeçemediğini söylerken kendi renk paletinin özgünlüğünden de özellikle bahsetmiştir. Öncelikle çizgilere özen gösteren ve bu çizgileri zarif renkler ile tamamlayan Miyazaki, üç boyutlu görünmeyen karakterlerini bu detaylar ile gerçekçi kıldığını ve umut yüklediğini özellikle belirtmiştir[3]. Elbetteki umut ve güç yüklediği masum karakterlerini zorlayacak dünyevi etkenler de animasyon kurgusunda karakterlerin başlarına gelecek ve onları hesaplayamadıkları bir sınava sokarak sınayacaktır.

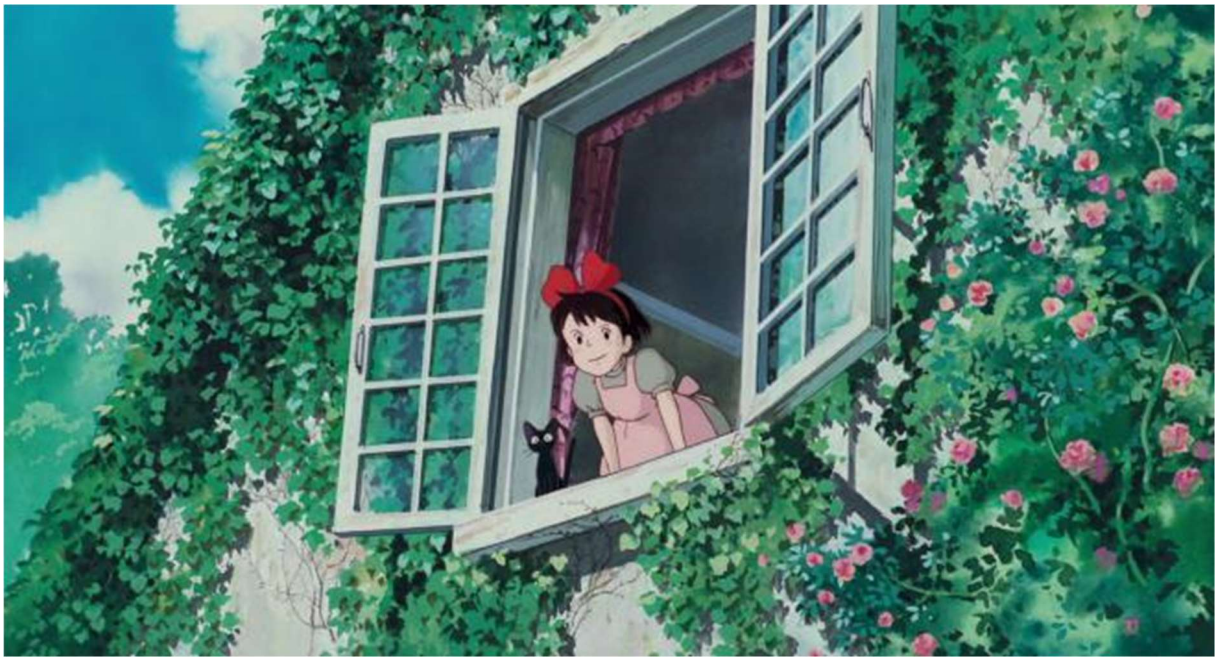
> *" Filmlerimde çocuklar için, temalardan önce ifade etmek istediğim: derin, çok katmanlı ve güzel bir dünya ve herkesin çocuğunun böyle bir dünyada doğma şansının olabilme ihtimali"… tüm bunlara rağmen dünyanın pekçok zorlu problemi var; örneğin*

[2] Bkz. http://www.upenn.edu/pennpress/book/15583.html

http://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/527675

[3] Bkz. http://www.anime.gen.tr/yazi.php?id=27

hava kirliliği artışı ve doğanın tahrip edilmesi. Bu gibi problemler kuşkusuz ki insanların umut artışını engelliyor ve yaşamın harikuladeliğini gölgeliyor. Bunu söylemek yapmaktan daha kolay. Erişkinler çocuklara nazaran umutlarını daha kolay solduruyorlar. Bu yüzden filmler yapmak kendimle olan mücadelemi de yaşatıyor." (Duygu, 2015: 1)

https://seattlescreenscene.com/2016/03/17/kikis-delivery-service-hayao-miyazaki-1989/

Kiki's Delivery Service (Hayao Miyazaki, 1989)

Miyazaki eserlerinin karakteristik özelliklerine baktığımızda, zaman zaman politik görüşünün yansıdığını da görmekteyiz. Özellikle ilk dönem eserlerinde Marksizm'den etkilendiği aşikâr olan sanatçı, Japonya'da ikinci Dünya Savaşı sırasında yasaklanan siyasi hareketleri kendi görüşleri için bir çıkış noktası olarak görmüştür. Birlik olmanın önemi, zamanın işçi ve öğrenci hareketlerini bu anlamda gösteren "Hols, Güneş'in Prensi'nin Maceraları" serisinde insanları yeniden umuda yapacakları yolculuğa yönlendirir. Studio Ghibli'de Miyazaki ve Takahata tarafından hayata geçen politik esinlenmeli animasyonlar serisi 1980'lerin sonundan itibaren bazı değişimlere uğrar. Belli ki Miyazaki artık Marksizm'e olan inancını kaybetmeye başlamıştır[4]. Sovyetler Birliği'nin çöküşü onu 12 yıl boyunca tasarladığı mangalar ile "Nausicaa Vadisinin Rüzgarı" gibi serileri ortaya çıkarmasını sağlamıştır. Bu seriye ait tasarlanan karakterlerde başkahramanlar çoğu zaman üst sınıftan bir prenses olarak

[4] Bkz. http://umutguzeldir.blogspot.com.tr/2016/07/hayao-miyazaki-filmleri_13.html

seçilmiştir. Bu Miyazaki'nin umuda olan ikilemli yaklaşımını ortaya dökse de genelen ihtiyatlı ve insani tema seçimleri halen devrededir[5].

1984 yapımı "Pom Poko" anime filminde savaş sonrasındaki Japonya liberal politikalarının başarısızlığını eleştirmiştir. Tüm bu temaları işlerken bazı noktalar filmlerde göze çarpmaktadır; uçma sahneleri, iyimserlik ve kötümserlik, kadın kahramanlar ve domuzlar. Miyazaki tarafından tasarlanan uçaklar karakterlerin umuda yolculuğunu gökyüzü ile buluştururken, çocuklar ve gençler için yaptığı filmlerin çoğunda iyimserlik teması göze çarpar, karakterler hep filmlerde dünyaya olumlu ve umut dolu bakmaktadır[6]. Sanatçı, şiddet, nefret, öfke ve savaşın nedenlerini insanoğlunun karanlık tarafları ile özdeşleştirirken, yola çıktığı bu zıtlığı çok başarılı bir kurgu ile insanların sahip olduğu inanç, yaşama tutkusu ile iyimser bir havaya büründürmeyi başarmıştır. Miyazaki'nin "Laputa, Kiki, Totoro, Nausicaa, Ruhların Kaçısı" gibi filmlerinde erkekler adeta hayvansal içgüdüleri ile saldırıya geçerken kadınlar duygusal yapıları ile mutlaka içgüdüsel bir karar alarak durumu önce kabullenir ve çözmeye yönelik hareket etmeye başlar. Miyazaki bir erkek olarak kadınların davranışlarından ve hareketlerinden oldukça etkilendiğini ve bu sebeple hep kadın karakterlerin umuda yolculuğunu tema olarak seçtiğini de özellikle belirtmiştir. Domuz karakterleri Miyazaki için önemli bir yer arz eder filmlerinde. Öyle ki, kendisini de çoğu zaman bir domuz olarak çizmeyi tercih etmekten çekinmemiştir. Filmlerinde pek çok farklı karakter domuz olarak betimlenmekte ve bu yolla insanın içerisindeki kötü yan resmedilmektedir[7].

[5] Bkz. http://kotaku.com/5756870/hayao-miyazaki-advocates-knives-fire-making--and-other-stone-age-skills

http://kotaku.com/5584759/hayao-miyazaki-compares-ipad-use-to-masturbation

[6] Bkz. http://www.sup.org/books/title/?id=6376

https://berkleycenter.georgetown.edu/people/hirokazu-miyazaki

[7] Bkz. http://www.nausicaa.net

http://thecreatorsproject.vice.com/blog/8-pearls-of-wisdom-from-hayao-miyazaki

The Wind Rises, 2013, via

İlk üretime başladığı yıllardan 2013'e değin yaptığı filmlerde 3 boyutlu tekniklerinden kendini uzak tutmaya çalışmış Miyazaki, bir söyleşisinde bu kararını şöyle açıklamıştır; *"Herşeye yeteneğin karar verdiğini düşünüyorum. Metottan daha fazlası, önemli olan şey yeteneği nasıl kullandığındır. Doğası gereği el çizimi ya da bilgisayar çizimi olsun fark etmez; metotla ilgili doğru ya da yanlış olan birşey yoktur."* Miyazaki için herzaman önemli olan şey elindeki imkanları nasıl değerlendirdiğin kullandığındır. Bu sebepten uzun yıllar teknoloji ile arasını soğuk tutan sanatçı ifade gücünü yeteneğini doğru kullanmasına borçludur[8].

> "Çocukların dünyayı nasıl gördüğüne bir bakın. Eğer bunu yapabilseydim, uluslararsı bir etki bırakmak isterdim. Çocukları izlerken güç ve gelişimi onlardan alabiliriz. Ben onların bu hareketleri ile kutsayarak kaotik dünyayı test ettiklerini göz önünde bulunduruyorum." (David, 2009:3)

Çocuklara dair hareketleri ve onların dünyasına ait masumiyeti anime etmeye çalıştığını alıntısından da anladığımız Miyazaki, onların içerisinde bulunduğu karmaşık dünyaya olan bakışını yarattığı farklı karakterler ile sorgulamıştır.

Miyazaki filmlerinde konuların çoğunlukla insana dair hümanist öğeler barındırması ve pekçoğunun bağımsız ve güçlü kadın hikayelerina dair olması dikkat çekicidir. İnsanlığa dair teknolojik devrimlerin karşısına çıkarılan doğanın adaleti ve gücü, yaratılan güçlü ve dirayetli karakterler ile birleşince, filmleri diğer klasik anlamdaki animasyon piyasası filmlerinden oldukça farklılaşır. Her filmi tasarlarken Miyazaki, kurgu sürecinin dahi bitmesinden aylar sonra filmi bitmiş sayması ile de ünlüdür. Çekimleri ve kurgusu bitmiş filmler üzerinde aylarca çalışmaya devam eder. Kendi senaryolarını yazan sanatçı, bazen bir senaryoyu yazarken diğerine geçtiğini de belirterek bunu adeta Mozart ve Sheakespeare gibi yaptığını röportajlarında belirtmiştir[9].

> "Rüyalarımı balık avlar gibi bilincim dışında avlamaya çalışırım, fakat onları çok iyi yakalayamam. Filmlerimdeki dramayı çözmek için farklı ve enteresan bir yol bulmak, bazı fikirlere takılıp kalmayı da beraberinde getirir, bilinçdışı derinliğimi kazmaya başlayıp, yüzeysel olan aklımı geçmem artık bana yardım ediyor gibi gözükmüyor ama bu sürekli bir mücadeledir." (Chute, 1998: 5)

---

[8] Bkz. https://www.acikgazete.com/miyazakinn-yryen-umut-atosu/

[9] Bkz. (2016) Hayao Miyazaki Filmlerinden 10 Hayat Dersi, Hürriyet Gazetesi Kelebek Eki

http://www.hurriyet.com.tr/hayao-miyazaki-filmlerinden-10-hayat-dersi-40036117

Alıntının ışığında, kendine özel bir çalışma tarzı olan Miyazaki, çoğunlukla hikaye örgülerini oluştururken rüyalarından faydalanmaya çalıştığını ve bilinçdışı düşüncelerinin dehlizlerinde farklı olay örgülerini kovaladığını özellikle belirtmiştir.

1989 yılı Miyazaki karakterlerinden Kiki'de, Miyazaki'ye göre çocukluktan çıkarken aileye olan bağlılık ve özgürlük çatışmasını tema olarak işlerken Kiki'nin 13 yaşında evden ayrılıp başka bir şehide yaşamaya başlayarak eğitimini tamamlama isteği üzerinden hikâyeyi genişletir. Filmde küçük bir cadı olan Kiki kedisi Jiji ile birlikte deniz kenarında bir yaşam sürerken uçma yeteneğini kullanarak kuryelik yapmaya başlar. 1989 yapımı "Kiki'nin Teslimat Hizmeti" filminde Kiki; *"Hepimiz kendi ilhamımızı bulmalıyız ama bu kolay değildir"* diyerek bizleri umuda sürüklerken kafamızda zorluk kelimesine dair de soru işaretleri belirmesini de sağlamaktan çekinmez[10].

1992 yapımı "Kırmızı Kanatlar" filminde ise Miyazaki, savaş uçakları için yedek parça üreten bir fabrikada çalışmış olmasını hikâyenin örgüsü için kullanır. Hava taşıtlarının detaylı çizimleri eşliğinde büyülü güçler tarafından domuza dönüştürülen ünlü pilot Porco Rosso'nun umuda olan yolculuğunu izleriz. 1997 yapımı filminde ise Prenses Mononoke karakteri, insanlığın doğaya verdiği zarar karşısında doğanın verdiği karşılığı işlerken ormanı yani aslında orman üzerinden yaşama umudunu koruyan bir insan karakterini yeşertmeyi başarmıştır. Doğaüstü varlıklar ve insanlar arasındaki bu savaşta Miyazaki ilk defa el çiziminin yanında bilgisayardan da faydalanmayı ihmal etmemiştir. "Prenses Monokoke" filminde geçen bir replikte karakter; *"Kaderi değiştiremezsin ama onu karşılamak için ayaklanabilirsin"* derken hayata ve kadere teslimiyeti adeta yaşatmaya çalıştığımız umudumuz ile sorgulamaktadır.

2001 yapımı pek çok uluslararası ödüle de sahip "Ruhların Kaçışı" filminde ise Miyazaki, bir bakıma "Oz Büyücüsü" ve "Alice Harikalar Diyarında" klasiklerinin izinde giderek farklı bir bakış açısı ortaya koymaya gayret etmiştir. Öyküsü modern dünyadan olmasına rağmen, ailesi ile yolculuğa çıkan bir karakter olan Chihiro, açgözlülüğü sebebiyle hayaletler tarafından domuza dönüştürülen ailesi için bir kurtarma yolculuğuna çıkar. Burada umut ailesini yeniden eski haline döndürme fikri üzerinden işlenmiştir. Chihiro önce kendini bulmalı, potansiyelini keşfetmeli ve daha sonra kazandığı özgüven ile ailesini kurtarmalıdır. Bu filmdeki en önemli yan, başkarakterin potansiyeline yönelik herhangi başka bir karakterin bakış açısından Miyazaki'nin hiçbir şekilde faydalanmamasıdır[11].

2004 yılında yapılan "Yürüyen Şato" filminde işlenen tema ise yine farklı bir anlamda içimizdeki umuda seslenmeyi ihmal etmez. Diana Wynne tarafından yazılan romandan filmleştirilen eserde, genel atmosfer büyücülerin yönettiği bir gezegendir. Filmin alt teması iyiler ve kötülerin savaşı olsa da umudu en net tema olarak bize servis edişi ile diğer filmlerden farklı bir yerdedir. Howl karakteri iyilerin tarafında savaşan çok güçlü bir büyücü olarak oluşturulmuştur. İnsanken çok hoş bir fiziği olan Howl, savaşmaya çıktığında siyah ve oldukça çirkin bir kuşa dönüşmektedir. Filmin bir noktasında yenilgiyi ve reddilmeyi kaldıramayan Howl, giderek erimeye başlar. Ona tek yardım edecek karakter akıllı ve alçakgönüllü Sophie'dir. Howl, kötülere karşı yenileceğini düşünmeye başlayıp umutsuzluğa düştüğünde Sophie ona

[10] Bkz. http://listelist.com/miyazaki-karakterleri/

[11] Bkz.http://www.salon.com/2014/06/23/dont_call_him_the_walt_disney_of_japan_how_animator_hayao_miyazaki_became_a_cultural_icon_by_doing_everything_pixar_doesnt/

özündeki güçlü ve mutlu çocuğu hatırlatarak hayata karşı olan umudunu yeniden kazanmasını sağlar. Sophie güçlü karakteri ile Howl'un hataları ile yüzleşmesinde yanında yer alır ve onun yeniden mutlu bir gelecek hayali kurmasını sağlar[12].

2008 yılında "Küçük Deniz Kızı Ponyo" doğayı yok eden insana karşı büyüleyici bir görsellik ile hikâyeyi işlemiştir. Umut teması küçük Sosuke ve yolları kesişen denizkızı Ponyo üzerinden işlenmektedir. Ponyo, Sasuke ile tanıştıktan sonra insan olmak isteyerek, onun kendisini küçükken denizin sunduğu ölümden kurtarması karşısında bir karşılık vermek ister. Renk temaları ve kurgu açısından umut verici bir atmosferde geçen filmde konu karakterlerin kişisel iyilikleri üzerinden büyütülmüştür.

Sonuç olarak, kariyeri süresince yaptığı filmlerde Miyazaki insanın gelişen teknoloji karşısında doğaya karşı duyduğu ihtiyacı unutması ile değişen yaşamını ve değişen insan ilişkilerini sorgular. Bu sorgulamayı yaparken de kişinin diğer insanlar ile ilişkilerine odaklanır, kaotik dünyaya rağmen barışı ve umudu insanların içinde yeşertmeye yönelir. Onu da diğer animasyon sinemalarından farklı kulan unsur da budur. Herhangi bir umutsuzluk sahnesinin takip eden sahnede umuda döneceğinden gerçek hayatta emin olamadığımız gibi Miyazaki filmlerinde de tam anlamıyla asla emin olamayız. Ama hayat dediğimiz uzun yolculuğa dair insani her öğle Miyazaki filmlerinde karakterlerin başından destansı bir biçimde geçer ve sonunda kazanan hep başkarakterimiz olur. Türkiye'de her ne kadar yaygın anlamda bilinirliği "Ruhların Kaçışı" filmiyle olsa da sanatçı'nın her filmi farklı insani temaları işlemeye özen göstermiştir. Miyazaki'nin güçlü kadın karakterleri, alışılmışın dışında kötü karakterler ile farklı atmosferlerde yaşadığı macerelar bugün hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap etmeyi sürdürmekte ve pek çoğumuzun halen içinde yaşaması gereken umudumuzu yeşertmeye devam etmektedir.

Son olarak 1986 yılında yapmış olduğu filmi "Gökyüzündeki Kale" de geçen bir replikte karakterin söylediği söz dünyada var olan amacımızı hatırlatan niteliktedir;

"Ne kadar çok silahın, ne kadar gelişmiş teknolojin olsa da, dünya aşksız yaşayamaz.[13]"

Kaynakça

Chute, David (1998) Organic Machine: The World of Hayao Miyazaki, filmcomment, November-December Issue.

David, McNeill (2009) Hayao Miyazaki: Modern Movies are too Weird for me, Independant Issue.

Duygu, Murat (2015) Efsane Anime Yönetmeni "Hayao Miyazaki Filmleri", Popüler Sinema
http://www.populersinema.com/dosya/efsanevi-anime-yonetmeni-hayao-miyazaki-filmleri-25732.htm

(2016) Hayao Miyazaki Filmlerinden 10 Hayat Dersi, Hürriyet Gazetesi Kelebek Eki

[12] Bkz. http://listelist.com/miyazaki-karakterleri/

[13] Bkz. http://www.sup.org/books/title/?id=6376

http://www.hurriyet.com.tr/hayao-miyazaki-filmlerinden-10-hayat-dersi-40036117

Lamarre, Thomas (2009) The Anime Machine: A Media Theory of Animation, University of Minesota Press, USA

http://www.salon.com/2014/06/23/dont_call_him_the_walt_disney_of_japan_how_animator_hayao_miyazaki_became_a_cultural_icon_by_doing_everything_pixar_doesnt/

http://www.sup.org/books/title/?id=6376

https://berkleycenter.georgetown.edu/people/hirokazu-miyazaki

http://www.upenn.edu/pennpress/book/15583.html

http://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/527675

http://umutguzeldir.blogspot.com.tr/2016/07/hayao-miyazaki-filmleri_13.html

https://www.acikgazete.com/miyazakinn-yryen-umut-atosu/

http://listelist.com/miyazaki-karakterleri/

http://www.nausicaa.net

https://seattlescreenscene.com/2016/03/17/kikis-delivery-service-hayao-miyazaki-1989/

http://kotaku.com/5756870/hayao-miyazaki-advocates-knives-fire-making--and-other-stone-age-skills

http://kotaku.com/5584759/hayao-miyazaki-compares-ipad-use-to-masturbation